

ФІЛОСОФІЯ – СВІТОГЛЯДНА ОСНОВА УПРАВЛІННЯ ТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сьогодні наявні концепції у сфері соціального управління вступили у гостре протистояння між собою. Водночас усі вони можуть бути пояснені, тобто «зняті», філософією управління. Слід вказати головні причини розробки концепції філософії управління [1, с. 10].

По-перше, існують гострі праксеологічні причини, оскільки масштабні організаційно-структурні трансформації у горизонті глобалізації і глокалізації сучасного соціального світу, зокрема й в українському суспільстві, істотно актуалізують проблему філософського обґрунтування найбільш результативних форм і способів організаційної взаємодії в системах управління різних галузей і ієрархічних рівнів, які охоплюють своїм організаційним впливом усі сфери життєдіяльності індивідів, соціальних груп і суспільства вцілому.

По-друге, екологічні причини, що нині загрожують масштабними катастрофами існуванню світової спільноти – результат неякісного управління біологічними системами, на які ми перенесли принципи технічного управління, або людина не сумірна природним і технічним системам, як це було у Японії і в Україні на Чорнобильській атомній станції. Виснаження природних ресурсів, що катастрофічно насувається на нас, стало результатом того, що суспільство, формуючи свої цілі, розглядало себе як ізольовану множину, не пов'язану з біосферою. Навряд чи проблема планетарної екології могла б виникнути, якби пануючим світоглядом активної частини суспільства як певної самостійної категорії, а біосфери або, ще ширше, - біокосмогонічної системи [1, с. 11].

Отже, для глибшого розуміння суті того, що відбувається з нами нині, необхідно вийти за межі другої природи і подивитися на загально- цивілізаційний процес з боку мегаеволюції Всесвіту, визначивши місце у ньому земного людства. Ми надто зосередилися на сфері управління соціальними системами і не помічаємо, що з погляду філософського знання краще видно, за якими єдиними законами живе Природа, Людина і Світ. Відкрити нам очі на їх організаційну взаємодію може тільки філософія управління.

По-третє, онтологічні причини дослідження філософії управління полягають у тому, що сучасна наука достеменно доводить, що технічний, біологічний і соціальний світи тісно взаємопов'язані і що тут діють одні закономірності у сфері управління [1, с. 12].

По-четверте, загальноцивілізаційні причини, що охопили наше життя з усіх боків і спрямовують його у єдине еволюційне русло соціального розвитку.

По-п'яте, когнітивні причини полягають у тому, що теорію управління як незалежну науку принципово не можливо створити, порушивши загальні рівні теорії пізнання, оскільки існують три види рефлексії: наукова, елементарна і філософська [1, с. 13].

Отже, причини, викладені вище, спонукають нас до соціального аналізу генезису і світоглядно-ідеологічних засад феномена управління як геологічної цілісності, що охоплює своїм впливом технічні, біологічні і соціальні системи, і на кожному організаційному рівні світоустрою, модифікуючись у просторі і часі, має одиничні, особливі, загальні і всезагальні властивості. Це стосується, передусім, змісту, форм, елементів управління, структури управлінських систем, управлінських технологій, компетенції управлінських кадрів, теорії прийняття управлінських рішень на трьох рівнях: а) на рівні повсякденної діяльності; б) на інституціональному рівні; в) на соціетальному рівні [1, с. 20].

Спроби обґрунтувати загальну теорію управління технічними, біологічними і соціальними системами здійснювалися неодноразово впродовж майже усього 20 століття і не припиняються дотепер, тобто до початку 21 століття [1, с. 24].

Теорія управління – вища форма наукового пізнання сфери управління. Це достовірне, системне знання, що розкриває суть феномена управління [2, с. 69].

Початкові поняття і принципи наукової теорії управління відносяться безпосередньо не до реальних речей і подій, а до певних абстрактних об'єктів, які в сукупності утворюють об'єкт теорії, що ідеалізується за допомогою філософських інструментів, і створюють однойменні засади. Цей об'єкт має певне відношення до реальних речей і явищ: він відображає певні абстраговані від них властивості реальних речей, що ідеалізуються. А це знову здійснюється зусиллями філософів. Замінюючи реальні речі об'єктами, що ідеалізуються, учені відволікаються від другорядних, несуттєвих властивостей і зв'язків реального світу, і виділяють у чистому вигляді те, що уявляється їм найбільш важливим. Ідеалізувати об'єкт теорії управління набагато простіше, ніж реальні предмети, але саме це дозволяє дати його найбільш точний математичний опис [2, с. 70-71].

Історико-філософський аналіз дає підстави зробити висновок, що першими теоретиками в управлінні були філософи. І дійсно уміння управляти людьми, що, за висловом Платона, є «одним з найскладніших умінь, яких важко досягнути», завжди було в центрі уваги філософів [3, с. 79-80].

Як відомо, необхідність союзу філософії і управління найдетальніше обґрунтована Платоном. У «Державі», «Законах» і низці інших діалогів червоною ниткою проходить думка про те, що людство ще довгий час буде позбавлене можливості мати «ідеальну» державу, «поки в державах царюватимуть філософи», або ж доки правителі «не стануть благородно і ґрунтовно філософствувати, інакше кажучи, подібне здійсниться, якщо тільки «філософи і правителі великих держав виявляться одиними і тими ж особами. Тому повинні управляти ті, що «за самою природою здатні бути філософами і правителями держави, а усім іншим варто займатися не цим, а йти за тими, хто керує. Окрім того, варто неосвічених

громадян усіма засобами тримати чимдалі від влади і управління, мудрецам же доручили опікуватися людьми [3, с. 81-82].

Філософія управління має своїм предметом не всю організаційну діяльність людини, а специфічне філософське мислення, та сторона, той аспект, та точка зору, з якої дослідник пізнає цілісний об'єкт, виділяючи при цьому головні, найбільш суттєві ознаки. Саме вони, суттєві ознаки – смислові детермінанти, й складають філософські засади формування загальної теорії управління [4, с. 137].

Специфіка «філософії управління», тобто тієї інтелектуальної сфери, де перетинаються пізнавальні інтереси філософії і управління, полягає у тому, що вона вивчає концепції про місце і роль людини-суб'єкта в системі управління, а також форми і способи їх реалізації у функціонуванні і розвитку систем управління. Як самостійна філософська дисципліна вона ґрунтується на двоякій основі – формального і змістовного характеру: формальна основа її появи обумовлюється наявністю на практиці низки видових філософій, наприклад, філософії науки, філософії техніки, Філософії права, філософії мистецтва, філософської антропології та інших її диференціацій, а змістовна ж аргументація «філософії управління» припускає аналіз філософської думки з погляду відображення фундаментальних проблем управління [3, с. 125].

Філософія управління ще не може своєчасно передбачити і запобігати проблемним, кризовим і конфліктним ситуаціям або бути готовою до того, щоб ослабити наслідки вже виниклих протиріч, з мінімальними витратами тимчасових і матеріальних ресурсів і втратами людських життів. Таке судження є підтвердженням думки Альберта Ейнштейна про те, що «проблеми, створені існуючим рівнем мислення, не можуть бути вирішені на тому ж рівні мислення, тобто для розуміння і наступного вирішення проблеми потрібний інший рівень мислення [4, с. 129].

Отже, з урахуванням результатів наведеного аналізу можна зазначити, що у світоглядно-методологічну складову нашого дослідження входить саме те, що складає предмет філософії управління. Філософія управління має пояснити глибинне джерело організаторської діяльності людини – організаційну свідомість. Будь-яка діяльність, зокрема й управлінська, обумовлюється, як відомо, її свідомістю. Якщо, «у процесі духовного виробництва формується не просто свідомість (вона виробляється всіма індивідами, які стихійно включені в матеріальний процес), а його особлива суспільна – «вторинна», «ідеологізована» – форма, завдяки якій індивіди «інтегруються в суспільну систему», то у третій природі, що виникає завдяки організаційній діяльності, виробляється специфічна свідомість, що отримала назву «організаційна свідомість» [5, с. 175].

Список використаної літератури:

1. Бех Ю., Слєтцов А. Детермінанти і праксеологічні підходи до формування загальної теорії управління технічними, біологічними і соціальними системами. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012.
2. Бех Ю., Слєтцов А. Філософські засади формування загальної теорії управління – як головний концепт дослідження. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012.
3. Бех Ю., Слєтцов А. Феномен управління у дискурсі світоглядних парадигм, філософських течій та національних культур. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012.
4. Бех Ю. Філософія управління як семантичне поле дослідження когнітивних засад формування загальної теорії управління. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012.
5. Слєтцов А. Рефлексія когнітивних чинників формування загальної теорії управління: генезис, природа, організаційна свідомість, світогляд і культура. – Київ: Філософські проблеми сучасного управління складними системами: ідеї, принципи і моделі / Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012.
6. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Т.В. Гончарук, Н.В. Гнасевич, М.І. Гурик, О.М. Рудакевич, Р.Ю. Чигур, М.Л.Шумка; за ред. професора О. М. Рудакевича. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 256 с.
7. Шумка М. Л. Роздуми над значимістю та роллю філософії у суспільстві / Михайлина Леонівна // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 березня 2017 р., м. Дніпро. Частина I. / Наук. ред. О. Ю. Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. – 302 с. – С. 98-100.
8. Шумка М. Л., Гурик М. І. Взаємозв'язок етики і політики в інтенціях Ярослава Стецька / М. Л. Шумка, М. І. Гурик // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Вип. 4(84). – Дніпропетровськ, 2012. – С. 48-51.